

ГРАЖДАНСКИ КОМПЕТЕНТНОСТИ И НАГЛАСИ ЗА АКТИВНО ГРАЖДАНСКО ПОВЕДЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ

(РЕЗУЛТАТИ ОТ УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В МЕЖДУНАРОДНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ – ICCS 2022)

Международното изследване на гражданското образование (International Civic and Citizenship Education Study, ICCS) се провежда от Международната асоциация за оценяване на образователните постижения (IEA) съвместно с Австралийския съвет за образователни проучвания (ACER) и Лабораторията за педагогически експерименти в Университета Тре в Рим (Laboratorio Pedagogia Sperimentale). Изследването в България се организира и провежда от Центъра за оценяване в предучилищното и училищното образование (ЦОПУО).

Целта на изследването е да събере и анализира данни за познанията, уменията, нагласите и ценностите на учениците в областта на гражданското образование. Проучва се също как се осъществява гражданското образование в различните училищни системи и доколко образователните системи, общественият контекст и семейната среда допринасят за формирането на гражданските компетентности на учениците.

Подходи за изучаване на гражданско образование в целевия клас				
Страна	Преподава се като отделен предмет	Интегрирано в предмети, свързани с хуманитарни/социални науки (напр. история, география, право или икономика)	Интегрирано във всички предмети, преподавани в училище	Като извънкласна дейност
Бразилия		•	•	•
България		•	•	
Китайски Тайпе	•	•	•	•
Колумбия		•	•	
Хърватия	•	•	•	•
Кипър		•	•	
Дания	•	•	•	
Естония	•	•	•	•
Франция	•	•	•	
Италия	•		•	
Латвия	•	•	•	•
Литва		•	•	•
Малта		•		
Нидерландия		•	•	
Норвегия		•	•	
Полша	•	•		
Румъния	•	•		•
Сърбия	•			

Словакия	•	•	•	
Словения	•	•	•	
Испания		•	•	
Швеция		•	•	

В ICCS 2022 участват общо повече от 84 000 ученици и 54 000 учители от 24 държави, от които 21 в Европа, 2 – в Латинска Америка, и 1 – в Азия.

Сред големите промени в ICCS 2022 е решението да се предложи на страните опция за компютърно базирано оценяване на учениците, с перспективата за преминаване към този режим на оценяване за всички бъдещи етапи на ICCS. Осемнадесет участници, включително и България, избраха да проведат ICCS 2022 на компютър.

Целева група и национална извадка

Целевата група на ICCS са учениците на възраст около 14 години. В повечето държави, в това число и в България, това са учениците в 8. клас.

В България изследването се проведе от 27 април до 20 май 2023 г. В него участваха 3113 ученици и 1806 учители от 144 училища.

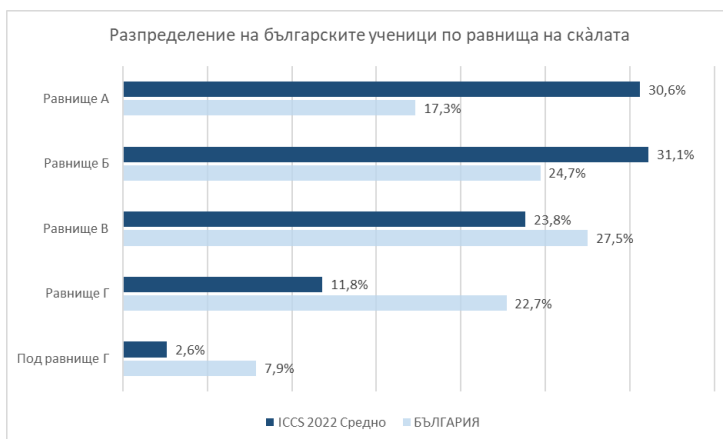
Концептуална рамка и инструментариум

Според концепцията на ICCS гражданското образование включва знания за официалните институции и процесите, които са част от гражданския живот, от една страна, и от друга – знания за възможностите за гражданско поведение и участие, в това число начините, чрез които гражданинът взаимодейства с останалите членове на общността, участва в граждански изяви и така допринася за формиране на гражданското общество. От учениците се очаква да познават основните характеристики на демокрацията, принципите, начините и процесите на взимане на решения, управление и законодателен контрол в едно демократично общество, механизма на функциониране на гражданските и политическите институции и др. Гражданското образование включва, от една страна, формиране на знания и умения, и от друга, нагласи, ценности, отношения и възприятия.

Инструментариумът на ICCS се състои от тест, въпросници и регионален модул. Тестът измерва познавателните умения на учениците, а въпросниците – възприятията, ценностите и нагласите на участниците в изследването. Регионалните модули – европейски и латиноамерикански – се администрират съответно в държавите от Европа и Латинска Америка. Те акцентират върху отделни проблеми, свързани с гражданството и гражданското образование, които имат регионално значение. Българските ученици, подобно на останалите участници от европейските държави, попълват европейски модул.

Резултати на българските ученици в ICCS 2022

Средният резултат на българските осмокласници е 456 точки и е по-нисък от средния резултат за държавите от ICCS – 508 точки. Тази разлика се отразява върху разпределението на българските ученици в равнищата на скалата и предопределя големия дял на учениците с постижения, съответстващи на най-ниските равнища (равнище В и по ниско) – около 45% от българските ученици (при 38% средно за ICCS).

Средният резултат по държави варира от 452 (Колумбия) до 583 точки (Китайски Тайпе).

В повечето държави момчетата имат значително по-високи резултати в сравнение с момчетата. Най-голяма е разликата между постиженията на момчетата и момчетата в България – 42 точки в полза на момчетата (среден резултат на момчетата – 436, а на момчетата – 478 точки). Социално-икономическият произход на учениците (измерван на базата на професията и образованието на родителите и броя на книгите в дома на ученика) също корелира положително с постиженията им по гражданско образование. Това означава, че резултатите на учениците с висок социално-икономически статус са значително по-високи от резултатите на учениците с нисък социално-икономически статус.

В скалата на ICCS 2022 г. постиженията на учениците са представени на четири равнища. При анализирането на резултатите на учениците се отчитат както познанията, уменията и познавателните процеси, необходими за решаването на всяка отделна задача, така и трудността на задачите, измерена при експериментирането им по време на т. нар. пилотно изследване.

Сложността на отделните задачи се определя от характера на знанието и познавателните умения, необходими за тяхното решаване. Например когнитивните процеси познаване и осмисляне и прилагане присъстват на всички равнища от скалата, но сложността им се влияе от съдържанието и контекста, в който се прилагат.

Описателна скала на знанията и уменията на учениците по равнища на постижения

Равнище А: 563 точки и по-висок резултат

Учениците правят връзки между процесите на социално и политическо организиране и влияние, от една страна, и правните и институционални механизми за упражняване на контрол, от друга. Формират точни хипотези за ползите, мотивацията и възможните резултати от действията на институциите и гражданите. Обобщават, аргументират и оценяват дадена позиция, политика или закон, като се позовават на конкретни принципи. Учениците познават участниците в международния икономически процес и значението на активното гражданско поведение по различни икономически въпроси.

Например учениците с резултати на равнище А:

- Разграничават вероятните стратегически цели на програма за етично потребление.
- Предлагат механизми, чрез които откритият обществен дебат може да донесе ползи за обществото.
- Съвързват демократичния процес с включването на спорни въпроси в обществения дебат.
- Изказват предположения за обществените ползи от разбирателството между представителите на различни култури.
- Аргументират принципа за разделянето на властите и в частност – на съдебната и законодателната власт.
- Съвързват принципа на прозрачност и равнопоставяне със законите, изискващи публично оповестяване на финансовите дарения за политическите партии.
- Оценяват конкретни политики от гледна точка на принципа за равенство и социално включване.

- Разграничават факторите, които могат да повлияят на изборителната активност.
- Разбират причините за ограничените парламентарни мандати.
- Определят основните характеристики на свободната пазарна икономика и мултинационалните компании.

Равнище Б: от 479 до 562 точки

Учениците показват добро познаване на представителната демокрация като политическа система. Те определят начините, по които институциите и законодателството могат да бъдат използвани в подкрепа и в защита на ценностите и принципите на гражданското общество. Осъзнават потенциалната роля на гражданите като избиратели в представителната демокрация и обобщават принципи и ценности от конкретни примери за политики и закони (включително свързани с опазването и защитата на човешки права). Разбират влиянието, което активният гражданин може да окаже, върху развитието на местната общност. Правят изводи за ролята, която гражданинът има, в по-широки общности и в света.

Например учениците с резултати на равнище Б:

- Свързват независимостта на законодателната власт с общественото доверие в нейните решения.
- Правят извод за икономическия риск от глобализацията за развиващите се държави.
- Разбират, че информираният гражданин е по-добре подготвен да взема решения, когато гласува на избори.
- Свързват отговорността да се гласува с представителността в демократичното общество.
- Идентифицират екологичната и социалната мотивация и връзката им с етичното потребление.
- Описват основната роля на законодателната власт/парламента.
- Определят основната роля на конституцията.
- Разбират взаимоотношенията между правителствата и въоръжените сили при демокрацията.
- Идентифицират поведение, съответстващо на определението "гражданин на света".
- Разбират опасността от правителствен контрол върху медиите.
- Правят връзка между отговорността за защита на околната среда и поведението на отделния гражданин.

Равнище В: от 395 до 478 точки

Учениците познават демократичните принципи за равенство, социално единство и свобода. Свързват тези принципи с примери от ежедневието, при които те са нарушавани или защитени. Познават основните концепции за личността като активен гражданин, признават необходимостта от спазване на законите. Свързват постъпките на отделния човек с вероятните последствия от тях, а индивидуалните характеристики - със способността на личността да постига промени в гражданското общество. Демонстрират познаване на устойчивото развитие и дават общи примери, свързани с устойчивостта на околната среда.

Например учениците с резултати на равнище В:

- Свързват свободата на печата с точността на информацията, която медиите представят на публиката.
- Оценяват доброволното гласуване като проява на свободата на политическо изразяване.
- Свързват намаляването на отпадъците от пластмасови опаковки с устойчивия живот.
- Посочват, че демократичните лидери трябва да познават потребностите на хората, които ръководят.
- Разпознават обичайно срещаните източници на възобновяема енергия.
- Разбират, че Всеобщата декларация за правата на човека на ООН се отнася за всички хора.
- Разпознават гражданството като общочовешко право.
- Правят изводи за значението на интернет като средство за общуване и гражданско участие.
- Осъзнават, че устойчивото развитие е от значение за целия свят.
- Разбират колко е важно гласоподавателите да бъдат информирани.
- Разбират, че правителствата са отговорни пред всички граждани.

- Разбират, че предоставянето на международна помощ може да допринесе за регионалната стабилност.
- Разбират, че гражданската мотивация е в основата на етичното потребление.

Равнище Г: от 311 до 394 точки

Учениците разпознават очевидни примери за основните характеристики на демокрацията. Определят последствията и очакваните резултати от конкретни ясно дефинирани примери от областта на управлението и законодателството. Разбират мотивацията на хората, които участват в конкретни дейности и допринасят за постигане на общата цел.

Например учениците с резултати на равнище Г:

- Разбират, че основната функция на военните е да гарантират националната безопасност.
- Свързват правото на медицинска помощ с мотивацията за работа в организация, предоставяща хуманитарна помощ.
- Свързват равенството в училище с необходимостта да се разбере какво преживяват учениците с увреждания.
- Разбират връзката между тайната на вота и свободата на избор за кого да се гласува.
- Разбират, че доброволчеството е принос за общността.
- Разбират, че всички хора са равни пред закона.

Задачи, използвани в изследването през 2022 г. Към всяка задача е посочен по държави процентът на учениците, отбелязали верния отговор (Primerni_zadachi_ICCS 2022.pdf).

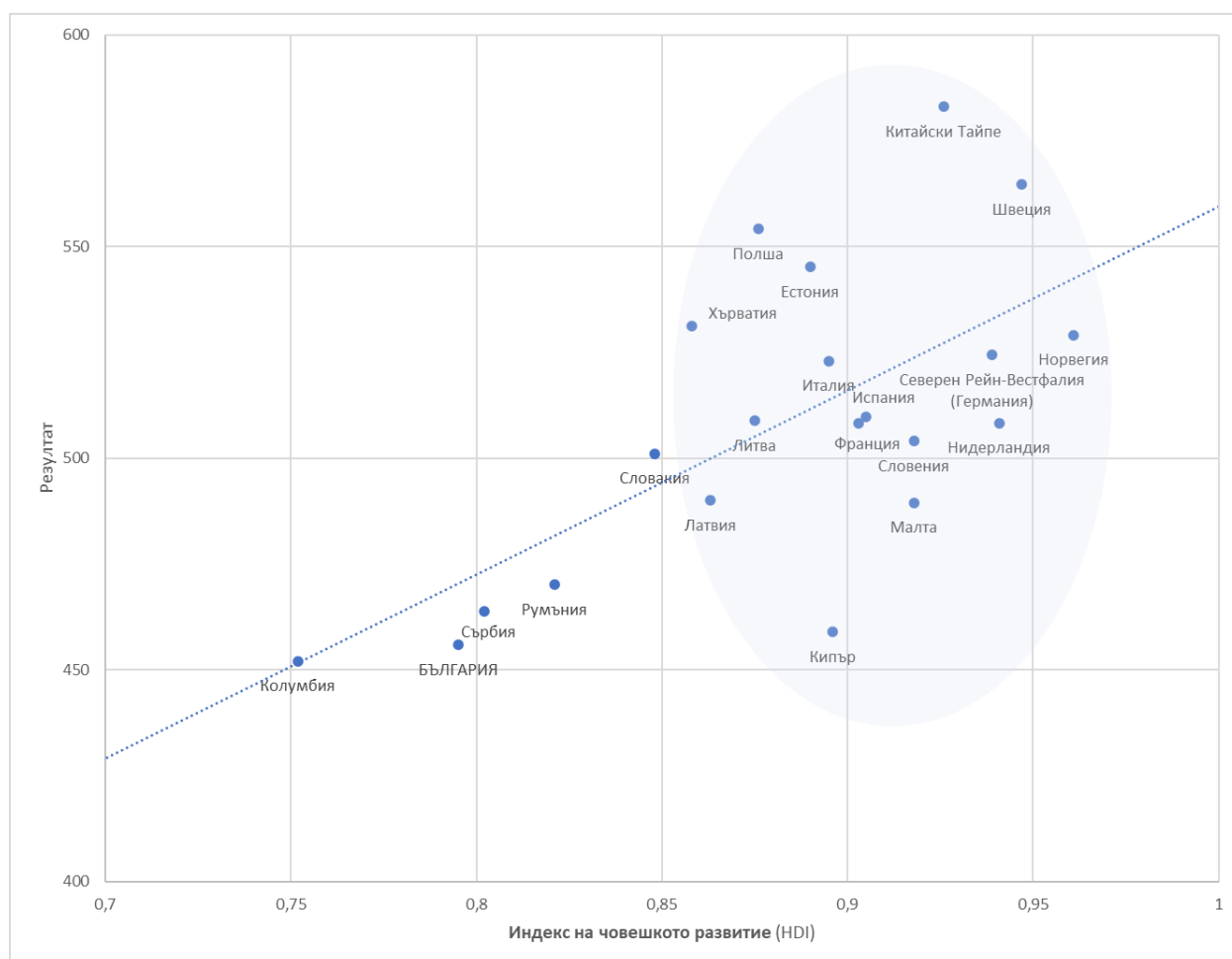
Среден резултат на учениците според категориите образователен и професионален статус на родителите и брой на книгите в дома на ученика

Среден резултат на учениците според категориите образователен и професионален статус на родителите и брой на книгите в дома на ученика

	Нисък до среден професионален статус						Среден до висок професионален статус						Родителите нямат висше образование						Поне единият родител е с висше образование						По-малко от 26 книги						26 книги и повече														
Страна	%	Среден резултат	-100	-80	-60	-40	-20	0	20	40	60	80	100	Среден резултат	%	%	Среден резултат	-100	-80	-60	-40	-20	0	20	40	60	80	100	Среден резултат	%	%	Среден резултат	-100	-80	-60	-40	-20	0	20	40	60	80	100	Среден резултат	%
БЪЛГАРИЯ	53 (1,6)	435 (5,2)												507 (5,4)	47 (1,6)	46 (1,2)	422 (5,2)												487 (5,0)	54 (1,2)	46 (1,5)	412 (4,9)												496 (4,8)	54 (1,5)
Китайски Тайпей	43 (1,3)	564 (2,9)												605 (2,8)	57 (1,3)	53 (1,5)	562 (2,8)												607 (3,0)	47 (1,5)	40 (1,2)	556 (3,2)												602 (2,7)	60 (1,2)
Колумбия	69 (1,4)	446 (3,8)												496 (5,8)	31 (1,4)	58 (1,5)	443 (4,2)												467 (5,2)	42 (1,5)	82 (1,2)	445 (3,6)												488 (6,6)	18 (1,2)
Хърватия ¹	55 (1,5)	514 (2,8)												557 (2,8)	45 (1,5)	64 (1,6)	517 (2,8)												559 (3,3)	36 (1,6)	40 (1,4)	509 (3,2)												547 (3,2)	60 (1,4)
Кипър	43 (0,9)	431 (2,8)												491 (3,4)	57 (0,9)	29 (0,8)	425 (4,0)												476 (3,2)	71 (0,8)	29 (0,9)	412 (3,2)												480 (2,7)	71 (0,9)
Естония	42 (1,8)	521 (4,6)												571 (5,7)	58 (1,8)	42 (1,9)	521 (4,5)												565 (7,4)	58 (1,9)	30 (1,4)	499 (4,4)												566 (6,3)	70 (1,4)
Франция	52 (1,4)	490 (3,5)												546 (3,1)	48 (1,4)	69 (1,1)	500 (3,2)												537 (4,3)	31 (1,1)	37 (1,1)	465 (3,9)												534 (3,2)	63 (1,1)
Италия	61 (1,5)	510 (3,9)												551 (3,4)	39 (1,5)	68 (1,5)	509 (3,5)												553 (3,9)	32 (1,5)	31 (1,4)	477 (3,2)												544 (3,6)	69 (1,4)
Латвия ¹	49 (1,5)	477 (3,1)												520 (3,0)	51 (1,5)	59 (1,4)	474 (2,8)												517 (3,7)	41 (1,4)	36 (1,4)	457 (3,4)												510 (3,1)	64 (1,4)
Литва	44 (1,6)	483 (3,3)												542 (5,2)	56 (1,6)	56 (1,7)	482 (3,3)												546 (5,5)	44 (1,7)	37 (1,6)	468 (3,5)												534 (4,6)	63 (1,6)
Малта	50 (2,2)	473 (5,2)												532 (6,2)	50 (2,2)	56 (1,8)	477 (6,9)												509 (7,4)	44 (1,8)	31 (2,5)	438 (8,5)												513 (5,7)	69 (2,5)
Нидерландия [±]	49 (1,4)	490 (4,5)												537 (5,5)	51 (1,4)	75 (1,5)	500 (3,9)												550 (7,8)	25 (1,5)	39 (1,7)	469 (4,9)												535 (4,3)	61 (1,7)
Норвегия (9) ¹	41 (1,2)	510 (2,7)												564 (2,6)	59 (1,2)	35 (1,1)	501 (3,2)												551 (2,9)	65 (1,1)	24 (0,8)	473 (3,7)												550 (2,6)	76 (0,8)
Полша	52 (1,2)	533 (3,0)												582 (2,7)	48 (1,2)	58 (1,4)	532 (2,8)												589 (3,0)	42 (1,4)	32 (1,0)	513 (3,3)												574 (2,4)	68 (1,0)
Румъния	64 (4,8)	459 (7,7)												514 (9,4)	36 (4,8)	61 (5,2)	449 (6,0)												504 (11,4)	39 (5,2)	47 (4,4)	432 (5,9)												505 (9,3)	53 (4,4)
Сърбия	67 (1,8)	448 (3,2)												508 (4,9)	33 (1,8)	70 (1,7)	449 (3,2)												500 (5,0)	30 (1,7)	34 (1,5)	425 (3,8)												484 (3,8)	66 (1,5)
Словакия	58 (1,3)	480 (3,2)												550 (3,7)	42 (1,3)	59 (1,4)	475 (3,7)												540 (4,2)	41 (1,4)	34 (1,3)	442 (4,4)												532 (3,4)	66 (1,3)
Албания	42 (1,1)	483 (2,6)												525 (2,7)	58 (1,1)	57 (1,1)	493 (2,3)												521 (3,3)	43 (1,1)	31 (1,0)	467 (2,8)												521 (2,6)	69 (1,0)
Испания	56 (1,6)	496 (3,3)												537 (3,6)	44 (1,6)	62 (1,3)	497 (3,5)												536 (3,8)	38 (1,3)	35 (1,5)	475 (4,4)												529 (3,2)	65 (1,5)
Швеция ¹	43 (1,6)	538 (4,0)												601 (3,5)	57 (1,6)	38 (1,3)	534 (5,1)												588 (3,8)	62 (1,3)	32 (1,4)	508 (4,4)												594 (3,1)	68 (1,4)
ICCS 2022 средно	52 (0,4)	489 (0,9)												542 (1,0)	48 (0,4)	56 (0,4)	488 (0,9)												535 (1,2)	44 (0,4)	37 (0,4)	467 (1,0)												532 (1,0)	63 (0,4)

Разликата е статистически значима.
Разликата не е статистически значима.

Среден резултат ICCS 2022 и Индекс на човешкото развитие

Графиката показва участващите в ICCS 2022 страни с техните средни резултати и съответната им стойност на индекса на човешкото развитие (ИЧР). ИЧР се основава на компоненти като средна продължителност на живота, години завършено образование и доход във всяка страна (Програма за развитие на ООН, 2022 г.).

Промени и тенденции в постиженията на учениците от 2009 до 2022 г.

ICCS 2022 е третият етап на проекта и продължение на проведените през 2009 и 2016 г. изследвания на гражданските компетентности на учениците. Това позволява да се определят промените, настъпили в подготовката на учениците по гражданско образование през годините. (табл. 3.11)

През 2022 г. е направено сравнение между постиженията на учениците в 20 държави, участвали в предишните етапи на изследването. Данните показват повишаване на резултатите на учениците през 2016 г. в сравнение с 2009 г. в почти всички държави. От участвалите през 2022 г. държави, в сравнение с 2016 г., 6 намаляват резултатите си, при 7 няма промяна, а в нито една страна няма повишаване. България е сред държавите, които отбелязват понижаване на резултатите с 29 точки между 2016 и 2022 г.

Постижения в ICCS през раличните етапи

Страна	ICCS 2022			ICCS 2016		ICCS 2009	
Китайски Тайпей	583	(2,3)	▲	581	(3,0)	559	(2,4)
Швеция ¹	565	(3,5)	▲	579	(2,8)	537	(3,1)
Полша	554	(2,5)	▲	-		536	(4,7)
Естония	545	(5,5)	▲	546	(3,1)	525	(4,5)
Хърватия ¹	531	(2,6)	▲	531	(2,5)	-	
Норвегия(9) ¹	529	(2,8)	▲	564	(2,2)	538	(4,0)
Италия	523	(3,6)	▲	524	(2,4)	531	(3,3)
Испания	510	(3,3)		-		505	(4,1)
Литва	509	(4,0)		518	(3,0)	505	(2,8)
Нидерландия [±]	508	(4,1)		523	(4,5)	-	
Франция	508	(3,3)		-		-	
Словения	504	(2,3)	▼	532	(2,5)	516	(2,7)
Словакия	501	(3,3)	▼	-		529	(4,5)
Латвия ¹	490	(2,8)	▼	492	(3,1)	482	(4,0)
Малта	490	(7,4)	▼	491	(2,7)	490	(4,5)
Румъния	470	(9,1)	▼	-		-	
Сърбия	464	(3,4)	▼	-		-	
Кипър	459	(2,5)	▼	-		453	(2,4)
България	456	(4,6)	▼	485	(5,3)	466	(5,0)
Колумбия	452	(3,8)	▼	482	(3,4)	462	(2,9)
Среден резултат за държавите от ICCS 2022	508	(0,9)					

Националните резултати в ICCS 2022 са:

значително над средното за ICCS 2022 ▲
 значително под средното за ICCS 2022 ▼

Освен по-нисък среден резултат в ICCS 2022, данните на българските ученици показват и намаляване на дела на учениците, които са решили по-трудните задачи (т.е. имат резултати на равнище Б и А). През 2022 г. те са с 13% по-малко в сравнение с 2016 г.

Възприятия и нагласи по важни обществени въпроси и гражданска активност на учениците

Според данните от изследването българските ученици се информират по политически и обществени въпроси преди всичко от телевизията. Само около 20% твърдят, че използват вестниците като източник на информация. Използването на социалните медии като среда на гражданска активност и обмен на информация по проблеми на гражданското общество е предпочетено от 1/4 от учениците.

Сравнително малко на брой ученици съобщават за редовно използване на дигитални медии за гражданска ангажираност. Най-често срещаното взаимодействие на учениците чрез дигиталните медии е „харесване на онлайн публикация по политически или социален проблем“, докато други форми на ангажираност със социални и политически въпроси (публикуване, коментиране или споделяне на съдържание) не се използват много често от учениците (приблизително всеки десети

от изследваните ученици). Във всяка страна-участничка в ICCS 2022 се открива силна положителна връзка между използването на дигиталните медии от учениците като проява на гражданска ангажираност и интереса към важни социални и политически въпроси.

Преобладаващата част от учениците приемат, че хората трябва да имат равни права, независимо от техния пол или етнически произход.

Доверие в националните институции и медиите

Наблюдаваното през 2016 г. нарастване на доверието на учениците в институции като националното правителство, парламента, съда и традиционните медии, през 2022 г. намалява и то към всички четири посочени институции. Доверието спада средно с около 10%.

Данните показват, че най-голям спад на доверието към четирите институции се наблюдава в Хърватия, България, Колумбия, Малта и Словения. Националните данни показват, че най-ниско остава доверието в парламента (44% от учениците имат доверие в него), следват националното правителство (46%), традиционните медии (50%), а най-голямо е доверието в съда (62%). През 2022 г. се наблюдава и най-малък спад в доверието към съда - спрямо 2016 г. то е по-ниско с 6%.

Доверието в медиите има ключово значение. То показва обществените възприятия по отношение на истинността и безпристрастността на разпространяваната информация. Половината от участващите в изследването ученици демонстрират доверие в традиционните медии, което е на средните за изследването равнища (50%). В сравнение с проучването през 2016 г. то се е понижило с 11%.